

Այսը շուրս անգամ ինչ հրատարակի
Արարագրութեան Գրքին Եւ Իմաստ
Աստուծոյ Կրօնական Գրքին :

Տարեկան գինն է Լիւնի 2 1/2
Պարսկերէն Բառարկայ Եւ Գրքին
Ընդ Բարձրագոյն Կրօնական Գործակալին :

ՀԱՆԴԻՍ ՈՒԹՕՐԵԱՅ

28 ՅՈՒՆԻՍ

Բ. ՏԱՐԻ

1862

ԹԻՒ 29

ԼՍԻ ՍՆՐԴԻՆ

ԳԼ Դ.

ՏՂ ՈՅ ՃՇՄԱՐԻՏ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

Սեր արդի բնկերութեանց մէջ առաջին զգացումներն ու առաջին գաղափարները մեզի մայրերը կ'ուտան . իր զաւակին բնաւորութիւնն ու հանձարը մայրը միայն գիտէ , անոր կոչմանը հաւան է , հօր աժգոյնութեանը զէմ աղուէ պաշտպան է , զանկիայ կը մխիթարէ , կը բարացնէ , վերջապէս զանի բնկերութեան կը յանձնէ : Իւրմխիւնէ , փրկիստփայութիւն իրաւանց . Հատ . Ա . Էջ 126 :

Արդ բնութեան օրէնքները քննենք . երբոր կը ծնանինք , բնութիւնը մեզ ոչ մանկամուրի մը խնամեցր , ոչ փրկիստփայի մը զգուշութեանը , այլ՝ մատաղ մօր մը սիրոյն ու գգուանացը կը յանձնէ : Ամենէն վայելուչ զէմքերը , ամենէն ներդաշնակաւոր ծայները մեր որրոցին բնորոտութիւն կը հաստիւրէ . քանզի կնիկ մարդուն քաղցր ծայնը աղուէ համար ես աւելի կը բազմաբանայ . վերջապէս բնութիւնը երկրիս վրայ եղած ամեն սիրուն բան սեր առաջին հասակին առատութեամբ կը շնորհէ . մեր հանգչելու տեղը՝ Երկր գիրկն է . մեզի առաջնորդողն անոր բազմաշնորհութեան է , եւ մեզ հրահանգողն անոր գործունէն է :

Եւրբ կուգոյ երկի մարդը որ աստիւրոյ շղթան կը խորտակէ . անոր խիստ ծայ-

նը , տխուր ճակատը , վարժապետական սխալները որոյ գործիք Էրկի մարդն է , յանկարծ մայրենի գգուանաց կը յաջորդեն : Ս'հ , ով կրեայ պատմել թէ ինչ կը կրէ աղու մը սրբան ան օրը ուր անոր կայտառ աչու բնկերն առաջին անգամ վարժապետի մը գաժան հայեցումովք կը հանդրապին . ան վայրկեանին է որ թշուառութեան գաղափարն անոր սրտին մէջ կը ծնանի , եւ աս նաեւ ան անկողնէ երբ մայրը մօտ է . անոր կը նայի ու անկողն կը քաշայրէ : Բայց դատարարակի իր յանձնը ու երբեք Բանուկը պէտք է որ բոլորովին բաժնուի , անկողն ամենէն բազմապէս գուժեանէն կը խլուի . անանկ ազգեցուցութեան մը որուն տեղը բաժնոյ բուն Երկր կրիս վրայ չկայ : Ան որուն մարդնոր նոր խաղիք հնարելու միայն արթնցած էր , ան որ սէր , գգուանք մայրն տեսած էր , ու տերն տխրաւ ստեղծութեան մէջ թառ ու թրոջնոյ նման սղաւտ էր , խկոյն միմակ կը մընայ , մէկէն գերի կ'ըլլայ : Սորը նայուածքը չկայ որ անոր հօգի տայ . իրիկունն կը պատկի ոտանց Երբ հանրայնութեան , անոր անտեսութեանէն զուրկ . աս աւտօնուն կը յանէ առանց անոն սիրտիք ծայնը խելու որ անկողն ազգեցի կը կանչէր . ալ Եայր չկայ որ անկողն ու զգէ , անոր գեղեցիկ խորհուրդներ ազգէ , Եայն իր ամենէն արդարացի եւ արբաղան իրաւունքն ու լիշի մը առաւ , առանց խորհելու թէ ան իրաւունքը միանգամայն եր պարտաւորութիւնն էր . չէր փոքրիկ Բանուկ , ճըշը մարիս է ու բնն որ ամեն մարդ բեզ կ-

Թողու . հայրենի տանդ . դռները բու ետեւէ գոգու եղան . գուռն ամիսներով . Թեւեւ տարիներով առանց անոր սեմոյր վրայ կոխելու օտառ պիտի մնաս , և առ միջոցին մէջ ի՞նչ պիտի ըլլայ բու սիրտդ . քու սիրտդ ուրիշ բաներու սիրտին պիտի դառնայ . յետոյ , երբ ժամանակը գայ և դուռն նորէն բու Եօրդ . դառնաս , ան սիրտը պղծուած ու անտարբեռ պիտի ըլլայ . միտքդ վարժողին ուսմանը կ'աւանդուի . և քու անձդ ապէս ընկղմած պիտի ըլլայ Եօր թեանց մէջ՝ որոնք քեզ իրենց բնակութիւն քրտած են :

Բուռն գաստիարակ ան է որուն մենք ՚ի բնէ յիշուաւ կ'իմանանք . պէտք է որ առակերտը վարդապետն հասնայ . առ երկուքին յարաբերութեանցը մէջ ամեն բան պատշաճութեամբ , գլխով ու համեմատութեամբ ըլլալու է . բնութիւնը ըզմայր ազուն նկատմամբ այսպէս յօրինած է : Տես որչափ խնամով բնութիւնն առ երկուքը , մայրն ու ազուն , գեղեցիկութեամբ , շնորհով , զուարթութեամբ և մանաւանդ սրտով , իրարու մօտ քրտած է : Մօր հոգեւորութիւնը ազուն հետաքրքրութեամբ , անոր բացարձակութիւնն՝ ասոր խնդրութեամբ համեմատու . Եայր մը վարժապետի մը կարծածութիւնը չունի որ ազուն ազգայնութիւնը ստատէ . կարծես թէ երկուքին ալ մօտքը մէկանգ կը զարգանան , բանցի Եայր սրտով իր գերազանցութիւնը ազուն տխրեցնելու թեանք կը հաւատարեցնէ : Ղերջապէս առ թեթեամբութեան , գրօնից հակամիտութեան , կեղծ պատկերութիւններէ հա՛ր առնելը , որոնք կանանց վրայ առանց քաջ խորհրդածու . Թեան կը բարձրանան . Եօրն ու ազուն մէջ առնելն ներդաշնակութիւն մըն են : Թէ հաճածայն ըլլան և թէ անհաճածայն , ամեն բան զանաւոր իրարու կը հօտեցնէ , և բնութիւնը Եօր իր տուած քաղցրութեամբ , երկայնիւսութեամբն ու հօգողութեամբը մեզի բաւական կ'իմացնէ թէ մեր տկարութիւնը որո՞ւ ձեռք յանձնել ուզում է :

Ինչ հանրապէս միտ դրուած չէ թէ տղայ մը տեսածը մինակ կ'իմանայ , և ըզ-

գացածը մինակ կը հասկընայ . տղոց վրայ զգացումը կը կանխէ խմացողութիւնը . ասոր անոնց վրայ ազդեցութիւն ունենալ մինակ անկարող է՝ որ անոնց տեսնել կը սորվեցնէ . և անոնց գութը կ'արթնցնէ : Առաքինութիւնը մինակ կը թուութեամբ չըլլար , ազդել կա՛ն ներշնչել ալ պէտք է . և կնիկ մարդոց ձիրքն ամեն բանէ աւելի աս է . իրենց բաղձացածը մեզի սիրել կուտան . սքանչելի միջոց մը մեզի նոյն բանն ուզել տալու :

Բայց իշխան մը , Թագաւոր մը , կնիկ մարդէն ի՞նչ կընայ սորվիլ . ան բանը զոր Սուրբ Լուիս Պլանբայէն , Դուի . ԺԻ . Գըլեփեան Մարիամէն , և Հենրիկոս Գ . Լեպերդեան Յովհաննայէ սորվեցան : Այլ թուին և ինք Թագաւորաց մէջէն որոնք դադիրոյ գահը նստան , երեքը միայն Ժողովուրդը սիրեցին . և , զարմա՛նք , երեքն ալ իրենց մօրմէն գաստիարակուած են : Պրտի ըսէք թէ քաղաքակառութեան բարձր խորհուրդներն առնելի գիտուն Թագաւորներ կ'ուզեն . Թէ՛ Տոֆէն մը հրահանգելու համար Պոսիւէ մը շատ չէ , ոչ ալ Մանդոզիէ մը անիկա ուղղելու համար . այն կ'ընդունիմ , եթէ կրնաս Պոսիւէներ և Մանդոզիէներ գտնել . բայց և այնպէս ես կը զարհուրեմ ան գաստիարակութեան զոր Տիւրքիոյ պաշտօնէան սքանչելի ճառը կը լսուի . ինձի կ'երեւի թէ ան վսեմ լեզուն անանկ տկար արարածի մը ըզնչին մէջ դատարի ելած է , ան գլխուն գնորել տուած է : Ի՞նչ էջերը կարդալած ատենն որոնք զիս կը շաղկեն և կը հալեցընեն , ազատամարտով կ'ըսեմ երանի թէ ան մանուկը Պան օրիորդին ու Լատի Սանտ . ին պատու թիւնները կարդացած ըլլայ :

Այսպէս ան հզօր մաքին՝ հրահանգութեամբ տակ ժամերով ընկճեալ մնալէ ետքը՝ Թագաւորաց ամեն մանուկն իր սպասաւորներուն հետ զբօսից հարկը կը զգար :

Գաստիարակ մը պէտք է որ առանց դժուարելու իր ամուսն զիջանի , անոր սիրտը բարեպաշտօն կազմէ , բարի մարդ , բարի

քեզ: ասկիսկէն անտզուն բեղմնաւոր միտ-
քընդ այնպիսի հրովմը վառ եղ որ պիտի լու-
սաւորէր ու ծախէր միանգամայն: Եւ այն-
չափ հրաշակերտ գործքեր պիտի ծնուցա-
նէր ու խեղկատակ ու թշնամեցող միան-
գոյնն անպատիւ պիտի բլլար:

Այդպեան հաղեցու թեան մեծամեծ օրինակները ծագեալաբար ընելու հաւարքը սոսն հասար. գրուած բաւական չէ : Բիշմակ աչու ընդ ան բանախն վրայ դարձը նենք . սպանուելու գառապարտուած բազմու թեանը մէջ կը տեսնենք լայն ու պողպատեալ ծակառով մէկ կը . որ իր վերջին մըտածու թիւնները գրի կ'առնէ այն է Պատահաւ . սահմանադիր ժողովին ամենէն մեծ առեւտրականներէն մէկը . Միքայելի ստիւր : Աստուան ստիւրի վայրկեանէն մէջ՝ մայրը մըտք կը բերէ . գինք դորապէս թաղար. տու թեանը հաւար մօրը շնորհակալ կ'ըլլայ . թաղարտու թիւն մը գործինչն կախազան մէկտեղ պիտի տանէր : Յետագային թեանը տանէ . ամենէն գեղեցիկ պարագիւրը զոր մայր մը երբեք կրնայ իր գան կին ընէր : Այսպէս կը գրէ իր բրտը . « Թող ժողովրդ կրկէ քու ուտենքդ , տես կարող է հանդիպել անոնց տն թաղարտու և ազատ . գինն որ մարդ մարդ կ'ընէ . և որ ինծի ու եղբորս մէք բռնը գառապարտու թեանէն ան հեղձ ժողովար եղաւ » :

Ան գործունեության կիրկն իր ոգի ոգը սիր-
աբար փութեման հետ վատած էր ,
որպես թե զանախ իրմէ յափշտակող մը-
րիկն առանց անտած էր :

4. April 1837 - 1862

Մէծարդոյ, Խմբագիր Սէր Հանդիսին—

Եւրոպական ճարտարութիւնը՝ շոգեշարժ մեքենան գործութեան նոր կերպ ստանք մը տալ և ասով մէկ կողմէն՝ մեծամեծ դժուարութիւններ և առջին անգին և միւս կողմէն ծախսուց անբաւուրութիւնը չսփաւորելու նպատակաւ, տարբեր՝ ի վեր կ'աշխատէր այնպիսի շոգեշարժ նոր գործութիւն մը հն. լինէր որով կարելոյ խնդրուած կաւորակութիւններ ձեռք ձգել՝ միոյն բազմադիմի փորձերով այնքան ստեն խորհ. գածելէն ու աշխատելէն ետքը՝ քր այս նոյն առարկան յաջորդութեամբ վաշտք լոյս մը չէր կրնար նշմարել. ասկիւմ՝ Պլաշին Գեյմզօնիւ (արգիս Է-ճի) ան իւրոյ լինծայել այնպիսի շոգեշարժ մեքենայ մը, որուն զարման լի գործեմանը խնդրուած յատարեութեւնները ամենք մէկ նոյն կը յատկան :

Այսին ան շոգեշարժ մեքենան է, որու հնարք-գաղ-
ղիոյ և անդիւի լազարներն անխափ լիաբերան գոյնսնե-
րով խօսեցան, և որուն վայելել տեւականութիւնը պարզու-
թիւնը կոչիլու թիւը, ծախող հոսսը գոյնութիւնը և ապահո-
վու թիւը լիազգնէ. նշանակութեան արժանի եւ և մեծ
պատիւ կր բերն անուախաւ. ուր ջարտեաւ անգլիսիկն
Եւրոպական մեքենագործութիւնը Եւրոպականութեան
ցամաքային ու ծովային մեքենաներու անհոգեւ գծուարու
թիւներն, ու ծ-խեցը չափաւորելու նպատակաւ բա-
ւական ժամանակ հոգնէ է ետքը՝ հազիւ հազ և եթէր
կողմած անգործադրելը գրու թիւը և պտու տակաւոր նա-
ւերու դադարաւոր կրգաւ յայնաւ, այս վերջի կ'ըլլ ան-
"ւարու շոգեշարժութեան տեղ հնարք պտու տակաւոր նա-
ւերու շարժման թիւն ունի, և եթէ նեւ, ետը է բոլը, ան-
ուսուր շոգեշարժութեան նախի գծուարու թիւնն, որը կ'իտմ
չափ տեղի գծուարուց՝ բ ց ի սժ-ւ ի ծախող մասին
նկ-ծ գրեթէ՝ անգլաի չափաւորութեան մը և պայեան հան-
հարը գնաբեւագործութիւնը ի հանրապետ իւր բացող, վա-
սնն զի (ինչպէս ի հանկանը. ու բոակաւ տեղեկագրելն)
այս ու թիւը՝ ամեն կերպ շոգեշարժ մեքենայի կրնայ
յարտարի գարմանայի յաճողութեամբ:

148. Գարուն եղ կարծեմ չի կ'յ Հառու ձեռագործ
մը . որուն վրայ այնքան գրանցեցած լլայլ (շարժական
ճալատարութիւնը , և ո՞վ կը արագուստ արդեօք , որ
մաքենագորութեան , չ'ստուգածը պանծեցող նախանձող
Անդդիւնիս' այս զարմանալի մաքեսային , լայլ զմայլած ա-
տենը , նախանձին սիրտը չ'առեցաւ , տեսնելով որ Անդդիւ-
նայ ոչնչ մաքէն չ'անցածը , Հայր գտե՞ր' լինէր ու կատարե-
լապա՞ծեր է :

Իսկ սենք Անգլիայի եւ մը նուազ կը գործնանք այս պիտի համբաւաւոր դիւանի ը վր յ, վասն զի Պայան գերդաստանը այս առաջին անգամ չէ՝ որ պ ըմանք կ'ըլլայ Վզգին, և զարմանալի օտարին ինչպ'ս գերազիւ Սարգիս Էֆ'նտին մտնելուանուծեան այս իւրին մ'ը իր ըստնալի զիւտովը յախտեան պիտի բառաւորի, տանակալ իր յաւերժօրէնտաւ, Եղբարը՝ Թ. Գորգուէ մ'ը հայր եղած ի լարպայան ճարտարպետութեան՝ ի Տաշկանտան, առ նկալ իր բարկիւտաւ զնախորդները ի ենց ճեպարծեւերովը պարծանք են Վզգին և Հաբենեաց. և ո՞վ գիտ՝ որ այս ընտիր գերբաւտաւ ը տախալին ինչ գօլէլի գիւտերով ու յոջորի թիւններով չ'պիտի փառաւորի նախանստութեան ճորդիւ՝ ի պարծանաւ Վզգին և ի միսկնարու թիւն այն բարեացապարս և ուստեմնաւոր Անեմ փ Վ Շօր՝ որ իր ապիւր գաւկններն գիտու թեւտի՝ ու արուեստիւք փայլէցունէլ ընց զյապէլէլ, և իր ազգին մ'ը ուսմանց և գիտու թեւտեալ զարգիւելու արտով և արգեամբ օգնելէ զաս ուրիշ փափար չ'է ունեցած :

Այդ բարեմայթերը Ազնուսփող Սարգիս Էֆէնտին, որ
տակաւոյն ուրիշ մեծագործութիւններով իբրեւ պշտաւ ա-
լիկցական փառքի աշխարհի վրայ լուր հասկանան հովանաւ որո-
ւելեամբ Օգոստոսիանա և Առատագութեամբ թանկին , որ իր
բարձր հումոր թեամբ և արհեստագիտական ճաշակով յար-
դեղեացաւ «Հայկաթարհի» գիրքը և անոր Վիվա Հեղինակը
«Բրմալ ով ու դավաճանով» սպանեց, և իր ապագայ կաշ-
ու րական ընդհաց ու խաւաց խոտունութիւններով բազմաւեցե-
Հաստան իրաւով որ հաջութեամբ կը փափարիք այս-
պիսի բերկրաւոր թուրք հրատարակել , կը խնդրեմ , մե-
ծարարութեամբ որ Ձեր Պատուական Հանդիսին մէջ տե-
ղի շնորհեր ներայն մակին , հանդերձ թարգմանութեամբ
Աղկոյաթին Տեղեկագրին , զոր Կերպակեալ կը խնդրեմ

Զարգու թեան . :

Այս առթիւ ընդունեցէ՛ք , կաղաչեմ , մտերմակամ
աշխատութեանս հաւատարմութիւնը :

Գրքի 44-րդ. 3-րդ. փոխադրանքը :

— Եթէ հանձարը՝ իբրեւ երկնապարգեւ տուրք էր ՚ի մարդիկ մեր զարմանացը իրաւունք ունի՝ այս զարմանքը գործվածք խառն կ'ըլլայ երբ ազգայնոյ էր վրայ կը տեսնուի։ Յերկար ժամանակաց հետէ Օսմանեան հզօր Պետութեան համարու էր վայելող բնականիքէ իր ահա ախօր ուրախութեամբ սրտի կ'ըմանուցանէր՝ այս աստուածատուր շնորհաց նշոյլը կ'արձակի։ Հասանկալ փորձով ինչպէս ամ էր որ հայկական մտաց կրթութիւնը սխալն պակաս էր Եւրոպոյ մեծահաշակ տաղանդաց հետ մրցելու։ Այն ճշմարտութիւնը տհա Պաշեան Պարզիս Պէյը հաստատեց իր ճարտարացեա հնարքով՝ որն որ Եւրոպոյ զարմար պատճառեց։ Անոնցմէ մէկուն խօսքերը հաւատարմութեամբ ՚ի ստորեւ կը թարգմանէր։ «Ահա փառ կայսեր խնամակալ տէրութեան որ տեքուն տկար կը հսկէ իր հպատակացը յառաջակիւնութեանը։ տեսաւ իր հաւատարիքն ամեծահանձար՝ ծառային տաղանդը, ինչպէս որ տնոր փառացը նշոյլը իր թագին ալ ունի նուազ պաշտօնութիւն կը յաւելու, ուստի և փութացաւ դրախտան պարգևով մը հոնց երծ Մէճրտիյէ յի երրորդ կարգի պատուանշանը շնորհէ՛լ անջի ջ նշան տիրոջը խելախառնութեան և հպատակին տաղանդայն։ — Իսկ Եւրոպական լաւէ՛տքի կոչումը գաղղիոյ բազմարուեստ փարժարանին պաշտօնական լազարոյն յորժանման համառօտելով այս է՝ զոր կը քաղենք մեք իր անգլ ՚իսկան թարգմանութեանէն։

«Այս մեքենան բազկայնոյ՝ ստիպաւ թիւ մասունքը այնպիսի գեղեցիկ կարգաւ ամփոփուած է՝ գլանին սիլինդր մէջ, որ անոր գործածութիւնը կատարող յայտնա միակերպ է։ Ինքն խնայող ի կալ նախ շոգւոյ որն որ մէկ դանակէ միայն մտնելով կը ներգործէ ահողջ շրջանի մը ըրած միջոցը։ Թուի մեզ թէ Պ. Պաշեանը տարածական սկզբունքը կուզէ՝ գործագրել իր մեքենային որով շոգւոյ խնայութիւնը մեծագոյն կ'ըլլայ։

«Պ. Պաշեանին այս գիւտը ազատ է այն ամեն գիւտարութիւններէ որ շրջա-

նակաւոր մեքենայից գործածութեանը արգելք եղիւ էին, այսինքն վերին աստիճանի գիւտարութիւնը... Զինքնին ստորեւ և վերին մակերևութից հաղորդակցութիւնը բանգի թէպէտ մեծ ջանք կուտարեալ շոշափումն հաստատուէր էր այս գործընթացին բանը որ անոր էր, սակայն անտեսաւ տակաւ մեքենան իր զօրութիւնը կը կորսնցնէր և վերջապէս խաղաղ անդալ՝ ծածկել կ'ըլլար։ Այս գիւտարութիւնը շակտուելուն համար հարկ եղած մեծագուհար ծովերը շրջանակաւոր մեքենայից գործածութեանը մեծ արգելք եղեր էին։

«Այս գիւտարութիւններն անհետ ըլլալով է որ Պ. Պաշեանին հնարած մեքենան ամենայն յաջողութեամբ կրնայ գործածուիլ։

«Հարակոյս չկայ որ Պ. Պաշեանին գիւտը արդի գիւտերուն ամենէն նշանաւոր ներքին մէկն է, և կը յուսածք որ պրոֆ. գործածուի ամեն տեսակ պատրաստիւն և ծովային մեքենայից, որոյ իր աննկատ մեծութեամբ աստիճանութիւնները բոլոր տեսակէն արեւելեական պիտի ըլլայ իր գործածութիւնը։ Անշուշտ՝ այս գիւտին ապագայն փառաւոր է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՆԵՐԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեղուի Ս. Ջ. Դիպոլ-Քէն ի պրծեքը վերնագրով՝ իր սովորական անհամեստ գրութեամբ մեզի դէմ յարձակումը կը կարդանք, որուն աւելի անեղծութիւն կըրնանք բնէլ բան թէ ուրիշ բան և որուն նըպատակը իր պատիկ ինկած մէկ գրառէն մենե վրէժխնդիր ըլլալ կուզէ։ Եւ այդպէս իրեն վայելած ամականները մեզի դէմ ուղղելով, Հասարակ կրնանք բնէլ բայց իր աստիճանը չենք ու գեր խոնարհիլ։

Մենք աստիճանաւոր յորժանմաներուն պատասխան տալը աւելի անպատուութիւն բան թէ պատիւ կը ճանչենք բայց համառօտ մը բերցողաց ճանչցրէնք, այդ պարտին բռնած գրառն թերաւանները։

Մ. Ժամկոչ գայուստ ըստձր կեսարացի
Պէշկէկ օղլուի Չէֆէլիի օրէ-խճիէ է. որն որ
35-40 բանու որի կը հրասայէ, առ. քեզի 17
կամ 18 տարեկան նորունձայ տղայն...

Բ. Ս'եղուն ինք կը վկայէ թէ միւս նոյն
անձէ երկու հակառակ գրութիւն...
երեսդ ձերմակ' առանկ սկզբան տէր անձի
հը վկայութեամբը կ'ենթա հարգ կանուա-
րարկես:

Գ. Սերը մինչեւ ցարդ ձեռն, 'ի լանջն
բազ ձակատաւ կուզէ լսել թէ որուն կա-
շարքը կերերէ... Կոհ կրլար եթէ իր
ձակատին արդար արգասիքը ստանարայն
անձնքներէ' որոնք' իրենց ունեցած գիր-
քէս ու հարստութենէն իգէթէ ահաւայրն
ու իրենց պարտքը հատուցանէին:

Դ. Ներք գիտեր մեզուն զոյ կենթադ-
րելով զմեզ կ'ըսէ թէ ով որ քոչ քաւով իրեն
նէրիչանայ անոնց ձաղողդ տաւերը պաշա-
պտնելու կ'ենին: Եւ այս բանիս ալ 'ի վը-
կայութիւն կը բերէ Պօղոս փարզ ապետին
դատը. որուն մէջ' տասի անցած ըլլալովը
իր խախը եղածը հոգսուած կը կարծէ:

Ե. Պարոն մեզուն թող ներէ մեզի 1.
Պամասկոսի իղձալեազ համար սերը օգ-
նութիւն չհաւքեց 2. Ընթերցատիրաց սըն-
տու կին հոգ արարձու թիւնը սեր չըրա: 3.
Սահմանադրուէ տարեգ խին փրկչի խիզձե-
րուն համար ծաղկներ բաշխելով ներք ստակ
չհաւքեց 4. Ներկայութեան բազմաց' ենի-
գարունի ձախորդ զէպրէն բարձրագոյն
դուռը գտցած առենինս' բանտարկեալ
Խուլ-Տպաճիւայ համար հաւաքուած այն 680
դահեկանը որուն 60ը մեր աչքովը տեսա-
ծի պէս հաւատարիմ անձի մը ներկայու-
թեամբը բանտարկելոց արու իլը գիտենք,
և որուն Բ. առտուն ազատերէին այդ բան-
տարկեալը 620ը ինչ եղաւ: Աւելի սոս-
կային կոհ գես. հայր մը իր որդւոյն. վար-
ժապետին անխիղճ գանահարութենէն, մե-
ռած ըլլալուն համար բերած բողոքը ինչով
բազմոյի տակ մտաւ... բայց աւար չի-
կայ. Եղմա Եօս պարոն մեզուն...

Խիստ կըլլայ խթանի գէժ աքացելը Սերն
իր խիղձն ու անձը ծախած չէ. ուստի կը
խնդրենք որ զինքը իր շաւղէն շեղելով քու
դատի քեզի ահամայ գիտցնելու շտի-

պես որն որ թերեւ հաւաքգայնոց անձա-
նութ չէ:

Հիմա կը հարցնենք, այսքան անուրա-
նալի ճշարտութեանց վրայ՝ զայրս կաշա-
րակուրս բաւբասելն աներեսութիւն չէ.
հապա ինչ է:

Ժ Ի Լ Պ Լ Ա Ս

Տես թիւ 27.

Ինէս իմ այլայլութեան պատճառն ի-
մանալով ըսաւ. հանդարտէ, ինչպէս կըր-
նայ ըլլալ որ տեսածդ բու առջի ամուսինդ
ըլլայ. Տոն Ալվար Ապանիա գտանայ, հոս
բու պարտիցիդ մէջ գայ, բու պատու հա-
նիդ առջեւ զեղջուկ պատանու ոյ մը կերպա-
րանքով. որչափ անհաւատարի բան, տի-
կին. բայց և այնպէս. բաւ հանդարտեցը
նելու համար' ևս հիւս պարտէ զկ'ընեմ ու
շինականին հետ կը խօսիմ. զժուարուն բան
մը չէ տեղեկանալ թէ ով է և ինչ կ'ուզէ.
կը տեղեկանալ, տիկին, և շուտով քեզի
կուգամ: Ինէս սոս բաւ ու արագ պար-
տէզն իջաւ. բանի մը վայրկեան ետքը տե-
սայ որ զոգ ելած սրահէն ներս կը մտնէր:
Տիկին, ըսաւ, ձեր կասկածը հիմա պար-
զու եղաւ. ձեր տեսածը նոյն իսկ Տոն Ալ-
վարն է. նախ ան ինք զինք յայտնեց, և
ձեզի հետ ծածուկ տեսութիւն մը ունե-
նալ կը խնդրէ:

Երբ չհետն նոյն ժամուն Տոն Ալվարը կըր-
նայի ընդունել. բանդի Սարքէզը Պուրկոս
դպրած էր. նաժշտիս պատու իրեզի որ գաղտ-
նի սանդ զէն անրկիս իմ տեսեալս բերվի: Ա-
հլորդ է բսել թէ ինչ սոսկայի յու զման
մէջ էի: Ինչպէս կրնայի ժու ժկայել անանկ
մարդու մը տեսութեանը որ իսկիտու բա-
նօք լսելու իրաւունք ունէր. սրահէն ներս
մտնելուն պէս ես մարեցայ ինկայ, որպէս
թէ անոր ոգին էր որ ինձի կ'երևէր: Տոն
Ալվար և Ինէս իսկոյն ինձի օգնու-
թեան հասան, և երբոր իս թալկութե-
նէս սթափեցուցին, Տոն Ալվար այսպէս
խօսեցաւ. Տիկին, բաւ, կ'աղաչեմ,
սիրող հանդարտ բռնէ. իմ ներկայու-
թիւնս քեզի տանջանք մը չըլլայ. ես քե-
զի

ամենափոքր փիշո մ'անդամ տալու դիտա-
 ւորութիւնը չունիմ : Ես իրրե գայրապին
 ամուսին մը՝ քու երդումս հաւատարմու-
 թեանդ համարը քեռէ պահանջելու չեմ
 գար : ոչ այլ քրած երկրորդ ամուսնու-
 թիւնդ քեզի յանգանք կը հաւարիմ : Այս
 քու բնականիքիդ գործն ըլլալը քաջ գիտեմ :
 աս պատճառաւ կրած հալածու մենքդ ին-
 ծի ծանօթ են : Բաց սակէ , Վարտոդիտի
 մէջ հաշակու եցաւ , որպէս թէ ես մեռած
 եմ . և դուն ալ իրաւունք ունէիր աս
 համբաւին հաւատալու , քանի որ իմ կող-
 մանէս նահակով եր ողջ ըլլայ քեզի իմա-
 ջընել չկրցայ : Վերջապէս , գիտեմ թէ մեր
 անողորմ բաժանու մէն ետքը ինչ կարօտու .
 թեան մէջ էիր , և թէ չբաւորու թիւնը
 մանաւանդ քան թէ սերը քեզ Մարգիզին
 բազուկներուն մէջ նեանցին : Ոհ , Տէր
 իմ , գոչեցի յայագին , Տոն Ալվարին խօս-
 քըն ընդհատելով , իւշու համար քու ա-
 մուսինդ անմեղապիր ընել կուզես . անի-
 կա յանդատուր է , քանզի դու կենդանի
 ես : Երանի թէ տակաւին ան թշուառ վի-
 ճակին մէջ ըլլայի , ուր Տոն Ամրոզիոյի հեռ-
 ախանամակն առաջ էի : Եղի՛ր , Թըշ-
 տառ հարսանիք , ան թշուառութեանս
 մէջ դոնէ առանց չիկնելու քու երեսդ
 նայելու միթմարութիւնդ կ'ունենայի : Սի-
 րեյիդ Մեհիա , ըսաւ Տոն Ալվար անամկ
 ձայնով մը որ իմ արտասուքներէս սաստիկ
 խանդ տղատած ըլլալը յայանի կ'ընէր , ես
 քեռէ չեմ գանդատիր . և փոխանակ ե-
 րեսդ տալու աս փառաւոր վիճակը որուն
 մէջ քեզ կը գտնեմ , կերպնում որ քեզ
 այսպէս տեսնելու երկնից շնորհակալ եմ :
 Վարտոդիտէն մեկնելու աս տխուր օր-
 ուրէն հեռէ՛ բախան ինծի հախաւորիդ
 եղաւ . կեանքս դժբախտութիւններու
 շղթայ եր էր , և ամենէն մեծ դժբախտու-
 թիւնս ան եղաւ որ քեզի յուր մը չկրցայ
 տալ : Բու սիրոյդ վրայ չափազանց
 վստահ ըլլալով՝ շարունակ ան վիճակն աչ-
 քիս առջին կը բերէի , որունդէպաւ քեզ
 իմ աղետալի սէրս քեզ հասուց : Ես ամեն
 օր Տոննա Մեհիան մտքիս մէջ արտասուա-

Թոր կը նկարէի . իմ վշտագս ամենէն մե-
 ծը դուն էիր : Երբեմն , ճշմայնա կ'ըսեմ ,
 քեռէ սիրուած ըլլայ ինծի յանցանք կը
 համարէի , երանի թէ , կ'ըսէի , իմ սոսի-
 ներէս մէկ ուրիշը ինէ աւելի սիրած չըլ-
 լար , քանզի իս անոնց նախաձեռնար ընե-
 լող քեզի այսչափ թանկագնի եղաւ : Վեր-
 ջապէս , եօթը տարի տառապելէ ետքը՝
 քու սիրովդ առաջու ընէ աւելի վառուած ,
 քեզ տեսնելու կարօտցայ , աս կարօտն
 չկրնալով յաղթել , և երկայն գերութեա-
 նըս վախճանն ալ հասած ըլլալով , ձրդ
 տեալ կերպարանքով վառաւորիտ եկայ , հոն
 ամեն բան տեղեկացայ : Անկէ շիտակ հոս
 եկայ , և պարտիզդանին քով մուտ գտնե-
 լով , որ զիս պարտէջին մէջ աշխատելու
 համար վար դրաւ , քեզ տեսայ : Ահա
 քեզի գալուս պատմութիւնը . բայց մի
 կարծեր թէ հոս բնակելով քու վայելած
 երջանկութիւնդ պղտորիլ կ'ուզեմ . ես
 քեզ իմ անձէս աւելի կը սիրեմ . և , աս
 տեսութեանէս ետքը , ահա քեզի նուիրած
 կեանքիս տիրուր օրերը հեռու տեղ մը ան-
 ցնելու կերթամ :

Տոն Ալվար աս խօսքերն ըսելուն պէս ,
 ոչ , Տոն Ալվար , գոչեցի , ոչ , երկնիք քեզ
 հոս վայրապար չբերին . և ես չեմ կրնար
 դիմանալ որ դուն իս երկրորդ անգամ
 թողու . քեզի հեռ կուգամ , մինակ հա-
 ճըն տյառ հեռե իս քեռէ կրնայ բաժնել :
 Այ , տիկին , կրկնեց Տոն Ալվար , հաւա-
 նէ ինծի , Տոն Ապրոզիոյին հեռ ապրէ .
 իմ թշուառութեանց , ընկեր մ'ըլլար .
 թող որ անոնց բոլոր ծանրութիւնը միմտկ
 ես կրեմ : Տոն Ալվար իս ուրիշ շատ խօս-
 քերով ջանաց համոզել . բայց անոր իմ
 երջանկութեանս համար մորցուելու պատ-
 րաստ յօժարութիւնը՝ մանաւանդ կը յոր-
 գորէին զիս որ չհաւանիմ :

Հարունակեմ

Ահա ինչպիսիք սրտի կը ներկայացնէ
կը ընթերցողացը՝ Հայկազնու հոյ Եր հան-
ճարոյն մէկ արդասիքը, ժտահ բլտոյով որ
հեռաւեւ աչքեր յեռաւ ինդամտու թեամբ
հայրենեաց սիրաւիր ապագայ մը պիտի

նշմարեի. քանզի ո՞վ կրնայ ուրանալ որ այդ
ազնիւ սեռն է որ աշխարհիս ամեն մարդ-
կանց եղջանիկ ապագայ հայթայթելու
յաջողութիւնն ուրիշ ուրիշ ուրիշ ուրիշ
և այդ սեռն աւելնալիքը շարժմունքն ան-
գամ հայրենասիրաց գլխեւն է:

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

ՔԱՂՅՐԷ ՊԵՆԴԻՏԻՆ ՅԻՇԵՏԵԿ ՀԱՅՐԵՆԵԷՅ

«Ի՞նչ զի՞նչ ինչ քաղցր կամ սրտաւիր հեղ հայուն,
քան զհայրենեայն անձկանալու առ զանուն».

քան ընդ օտար վայրօք ու ատուրք ցրտաբլին,
արտասուելոյ կարգալ զերկիրն հայրենին:

Քան զայս զի՞նչ ինչ տարաշխարհիկ պանդխտին,
քան զայս ի՞նչ սուրբ ուխտ անուռաց իւր սրտին».

հոնք զի՞նչ զի՞նչ հայրենեայ յիշատակ,
որ հայ աշայ քան զգաւրն վրտակ:

Յիշատակ քաղցր և սրտաւիր շրթանց,
մեզ ու զբոլորս սուրբ աւերակք հայրենեայ».

աւերակ սուրբ. կամարք մատուռէք, ու տաճարք,
սուրբ հովանիք հեղ պանդխտին իւր լքեալք:

Քաղցր հովանիք խեղճալ բեկեալ հոյ սրտին,
ուր յի՞նչ ի՞նչ զի՞նչ սուրբ տողն երկէ սրտաւիրին».

«Ո՞վ հայտատան քաղցր հայրենիք իմ սուրբ դաւառ».

«հայոց փառաց հոյեալն ու ռուս սիրուն ու քնար».

«Երբ քիչ լայնք ինկրեմ երկիրդ իմ սիրելի».

«Է՛հ... բայց ի՞նչ զուր ինչ հայտատան յինչ հեռի».

«Ի՞նչ զի՞նչ ինչ քաղցր աշտէն երկուր, բայց լի անուն».

«Քիչ ինչ քաղցր քան զի՞նչ սուրբ աշտ սիրուն»:

«Յիշատակ... փառքն է հայուն փառքն է իւր սրտին».

ուր գիտ հեղու աղի արցունք կարօտ սրտին».

ուր սուրբ ինչ խոսին թեւերն հայկոյ քաղցրին».

ուր զիշատակն սրգան մեռալքն հայտատանին»:

«Իւր կեանքանի գրին արցունքն ու այս իմ լաց,
զոր սուրբ սրտի անկեղծ նուէր տամ հայրենեայ».

ուրիշում զի՞նչ մի այս հաւ սղանքս չառնեն դադար,
և հեծեմանքս աղեկաւոր դեմն դարէ դար»:

«Ինչ ինկուր թեամբ տեսնել զերկիրն իմ սիրելի,
որ մտն է ինձ, այս ևս յինչն չէ ինչ հեռի».

յանմամբ լցվի պանդխտ սրտիս իմ սուրբ կարօտ,
որ զերթ սուրբ սրտայ ի բուն վարդապետ»: